

הנחיות להוראת המצגת יהיה בסדר – על אחריות ואופטימיות

קהל היעד: חט"ב

משך הפעילות: 45 דקות

מטרות

1. התלמידים יפתחו מודעות למושג האחריות ומשמעותו.
2. התלמידים יבחנו את המושג "יהיה בסדר" ואת הקשר שלו לנושא האחריות.
3. התלמידים יזהו סיטואציות שבהן הגישה "יהיה בסדר" פוגעת בתחושת האחריות ובכללי המקום.

רקע

צירוף המילים "יהיה בסדר" הוא ביטוי לאי לקיחת אחריות, להתחייבות לדבר מה ללא אסמכתאות. בחברה הישראלית, מקור הביטוי הזה קשור למה שמכונה תרבות ה"סמוך" – מיתוס, שבעבר התייחס ליכולת האלתור והתושייה של הצבר, והשתרש ככל שרבו ניצחונות הלוחם העברי. ה"סמוך" ביטא את התחכום והתחבלנות של הצבר הלוחם (מתוך: אלמוג עוז, 1997, "מיתוס הצבר", הוצאת עם עובד תל אביב).

נהוג לגנות את תרבות ה"סמוך", בשל היותה במקרים רבים ביטוי לחוסר משמעת, ליהירות, להעדר מקצועיות ולחפיפיות. נראה כי ישראל סובלת לעיתים תכופות מהעדר מינון נכון בין "סמוך" ו"סמכות" ומהתייחסות לכללים כאילו הם בגדר המלצה בלבד (מתוך: ידידיה שטרן, 2018, ["תרבות הסמוך", המכון הישראלי לדמוקרטיה](#)).

התנהלותנו בנושאים מגוונים – בטיחות בעבודה, תעבורה בכבישים, אלימות בבתי הספר – נגועה ב"סמוך" בעייתי, מתוך אותה תחושה ואמונה כי בסופו של דבר "יהיה בסדר".

תרבות ה"סמוך" גובה לעיתים מחיר גבוה, אפילו בחיי אדם: אסון השיטפון בנחל צפית הוא דוגמה להתעלמות מכללים ומסימני מזג האוויר על בסיס האמונה ש"יהיה בסדר". באפריל 2018 נספו עשרה נערים, תלמידי המכינה הקדם-צבאית בני ציון בתל אביב. הנערים יצאו לטיול גיבוש בנחל צפית ונקלעו לשיטפון עז. הטיול אושר ליציאה על אף אזהרות ברורות מפני שיטפונות באזור.

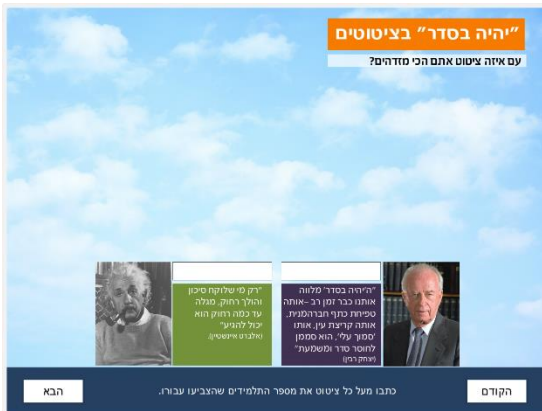
- אסף ויותם מארגנים מסיבת כיתה. כשאסף שואל את יותם כמה ילדים יגיעו על מנת לדעת כמה כיבוד לקנות, יותם אומר לו: "עזוב, קנה כמה שיוצא, יהיה בסדר".
על התלמידים לגרור ממחסן המילים את המילים המתאימות לכל מקרה.
מילים לגרירה: חוסר אחריות, גמישות, חפיפניקיות, יכולת הסתגלות, תקווה, עצלות, אי ציות לכללים, תעוזה, זלזול, אופטימיות, ביטחון עצמי מופרז.
שאלו את התלמידים:

- מה הביא אתכם לגרור מילים למקרה זה או אחר?
כמו: לעיתים "יהיה בסדר" נאמר בהקשר חיובי ולעיתים בהקשר שלילי. קיימים מקרים שבהם יש גבול ברור ש"יהיה בסדר" הוא "בכלל לא בסדר", כגון במקרה של בני הנוער שיצאו לטיול מאורגן בנחל צפית.

שקופית 3: יהיה בסדר בציטוטים

בשקופית זו יופיעו שני ציטוטים המתייחסים למושג "יהיה בסדר", והשאלה – "עם איזה ציטוט אתם הכי מזדהים?". זוהי שאלת סקר, כתבו מעל כל ציטוט את מספר התלמידים שהצביעו עבורה.

הציטוטים:

- "ה'יהיה בסדר' מלווה אותנו כבר זמן רב –

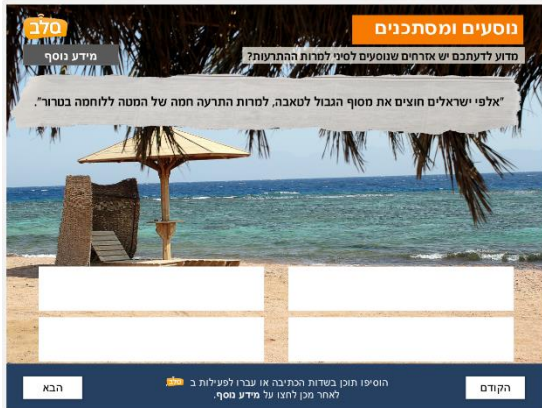
- אותה טפיחת כתף חבר'מנית, אותה קריצת עין, אותו 'סמוך עליי', הוא סממן לחוסר סדר ומשמעת" (יצחק רבין)
- "רק מי שלוקח סיכון והולך רחוק, מגלה עד כמה רחוק הוא יכול להגיע" (אלברט איינשטיין)
שאלו את התלמידים:

- עם איזה משפט הזדהיתם? איזה מסר עומד מאחורי הציטוט שבחרתם?

- באיזה אופן מתבטא המשפט שבחרתם בחיי היום-יום?

בקשו מהתלמידים דוגמאות קונקרטיות על מנת לחבר בין המסר שמעביר הציטוט לבין חיי היום-יום.

שקופית 4: נוסעים ומסתכנים

בשקופית תמונה של סיני ובה כותרת: "אלפי ישראלים חוצים את מסוף הגבול לטאבה, למרות התרעה חמה של המטה ללוחמה בטרור".

בשקופית מקומות ריקים לכתיבה של התלמידים במענה לשאלה: "מדוע לדעתכם יש אזרחים שנוסעים לסיני על אף ההתרעות?".

לחילופין, ניתן לבצע את הפעילות בעזרת הסל"ב

שמופיע בשקופית, וכך לאפשר לכל תלמיד (לבד או בזוגות) לכתוב את דעתו ורעיונותיו כך שיופיעו בלוח המרכזי.

שאלו את התלמידים:

- האם ניתן לחלק את הסיבות לנסיעה לקטגוריות? (למשל – לחץ חברתי, סיבות אישיות, סיבות חיצוניות או פנימיות).

תוכלו ללחוץ על הכפתור "מידע נוסף" – כפתור זה יפתח רשימת מניעים לנסיעה לסיני. המניעים שיופיעו עם לחיצה על הכפתור:

- מתוך אמונה אופטימית שדברים תמיד מסתדרים.
- ניסיון עבר – אנשים אלו נסעו בעבר לסיני וחזרו בשלום.
- מתוך עמדה הרואה בחוקים ובכללים דבר מיותר.
- אמונה שגם אם יקרה משהו, יצליחו להתמודד ולא ייפגעו.
- הפחתה בערך אזהרת המסע – פעמים רבות הזהירו ודבר לא קרה.
- רצון עז לנסוע לסיני הגובר על הפחד מפני טרור.
- נסיעה בקבוצה גדולה של אנשים יכולה להרגיע את היחיד.
- לחץ חברתי של החברים לנסוע.

שאלו את התלמידים:

- האם יש מניע חדש המופיע בפתקיות?
- האם אתם רואים מניע דומה למה שכתבתם?

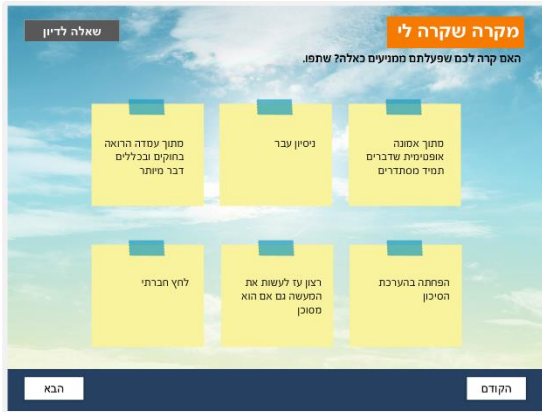
אפשרות להרחבה:

תוכלו לחשוף את הילדים להרצאת TED של ד"ר טלי שרוט (מומלץ להקרין עד 01:17): [קישור](#)

[לסרטון](#)

בסרטון זה, ד"ר טלי שרוט, פסיכולוגית התנהגותית, מדברת על הטיית האופטימיות, המחזקת את הנטייה לחשוב "יהיה בסדר". כלומר, יש לנו את הנטייה הטבעית והאנושית לחשוב על העתיד שלנו באופן חיובי, ולכן אנחנו מתקשים לדמיין אירועים שליליים שיכולים להתרחש. נאפשר לתלמידים להגיב באופן חופשי לסרטון ונשאל: מדוע לדעתכם קיימת אשליית האופטימיות? למה היא נועדה? מה המחירים של אשליה זו?

שקופית 5: "מקרה שקרה לי"

בשקופית זו יופיעו מניעים שונים ל"יהיה בסדר". מניעים אלו מופיעים בכפתור ההרחבה בשקופית 4.

המניעים המופיעים בשקופית:

- מתוך אמונה אופטימית שדברים תמיד מסתדרים.
 - ניסיון עבר.
 - מתוך עמדה הרואה בחוקים ובכללים דבר מיותר.
 - הפחתה בהערכת הסיכון.
 - רצון עז לעשות את המעשה גם אם הוא מסוכן.
 - לחץ חברתי.
- נבקש מהתלמידים:

- חשבו על מקרה שבו אתם או אחרים פעלתם מתוך מניעים אלו ואמרתם "יהיה בסדר". נשאל את התלמידים ששיתפו במקרה:

- כיצד הרגשתם במצב שתיארתם?
- כיצד הרגיש האדם האחר?

בלחיצה על כפתור "שאלות לדיון" יעלו השאלות הבאות:

1. אילו רווחים/סיכונים טמונים ב"יהיה בסדר"?
2. כיצד אתם מתמודדים עם מצבים שבהם אנשים משדרים לכם שיהיה בסדר, אך בפועל אתם חשים אחרת? מה ניתן לעשות במצבים מסוג זה?

שקופית 6: המפתח להחלטה

במסך זה יופיעו 4 מפתחות – וכותרת המשנה "מתי זה בסדר לומר יהיה בסדר? – בחנו את ההחלטה שלכם בעזרת השאלות הבאות.

המפתחות מהווים מאגר כלים לתלמיד. כל מפתח מציף שאלות שתשובה עליהן תסייע לתלמיד להחליט אם כדאי לקחת את הסיכון ולומר "יהיה בסדר" או לא.

תוכלו להתייחס לאחת הדוגמאות ללקיחת סיכון

המופיעות במצגת או לדוגמאות שעלו במהלך השיעור ולנתח את המקרה על פי המפתחות.

המפתחות המופיעים במצגת, כולל דגשים לכל מפתח:

מידת הסיכון (מפתח כתום) – האם מדובר בסיכון חיי אדם או בסיכון חמור אחר? האם התוצאות יהיו בלתי הפיכות?

נדגיש בפני התלמידים – אם מדובר בסיכון חיי אדם, לא לוקחים סיכון!

היערכות (מפתח ירוק) – האם אתם יודעים כל מה שצריך לדעת? האם ניתן להשלים מידע חסר שיסייע לכם לקבל החלטה? האם עשיתם כל מה שניתן כדי לצמצם את הסיכון? האם יש דרך אחרת?

נדגיש בפני התלמידים – לעיתים האמירה "יהיה בסדר" מתקבלת מתוך לחץ זמן או לחץ חברתי. לחץ זה גורם לנו ל"עיוורון" הנוגע למצב, ומפריע לנו להעריך אותו בצורה נכונה. כדאי לעצור ולחשוב על היבטים שונים של המצב. השאלות המופיעות במפתח עוזרות להרחבת הראייה, צמצום הסיכון, או להגיע למסקנה ש"יהיה לא בסדר".

מעגל ההשפעה (מפתח ורוד) – האם הסיכון שתיקחו ישפיע על אנשים נוספים? מה המחיר

שישלמו אחרים בגלל המעשה שלכם? האם האחרים מוכנים לשלם את המחיר?

נדגיש בפני התלמידים – ככל שהמעשים שלנו משפיעים על יותר אנשים, כך ניזהר יותר מלומר "יהיה בסדר".

מידת האחריות (מפתח כחול) – האם אתם נמצאים בעמדה שבידיכם אחריות על אחרים?
האם בידיכם הסמכות? האם הסביבה מצפה מכם לקחת אחריות בנושא? האם אתה סומכים על
כך שמישהו אחר ייקח אחריות?
נדגיש בפני התלמידים – אם הסמכות בידיכם, גם האחריות שלכם. אם הסמכות והאחריות
בידיו של מישהו אחר – היו ערניים והפעילו שיקול דעת.